

Het accountantsberoep bestaat nu in Nederland ruim 100 jaar. Om te spreken van de nieuwe accountant gaat dan wat ver. Toch geven recente ontwikkelingen vernieuwing te zien. Ze zullen invloed hebben op de wijze waarop de accountant zijn beroep kan uitoefenen. Dus toch hier de nieuwe accountant.

Drs. J.G. Groeneveld RA RV

Al eerder hebben zich belangrijke ontwikkelingen voorgedaan. Wie herinnert zich niet de jaren tachtig toen accountancy in Nederland zich ontwikkelde van een vrij beroep tot een professioneel beroep? Accountants mochten reclame maken. Ze mochten namelijk commercieel zijn. Ze moesten dus concurreren. Wel bleven er regels van een herenakkoord als collegiaal overleg. Een eigen tuchtrechtspraak bleef gehandhaafd. En het eigen Instituut bleef. Naar aanleiding van deze ontwikkelingen heb ik destijds gepleit¹ voor een andere rol van het NIVRA, ook ten opzichte van de eigen leden.

Marktwerving

Er ontstond druk op de prijzen. Accountants betraden nieuwe markten met voor hen nieuwe producten. Die werden ook binnen de accountantsbureaus van zodanig belang dat heden ten dage moet worden bepaald dat controlebevoegdheid toch ten minste een controle-inzet vereist van 20 procent van de tijd van een accountant. Op een werkweek van 5 dagen moet dus 1 dag worden gecontroleerd. Andere bezigheden

Volgende week wordt er in de Tweede Kamer gesproken over de nieuwe accountantswetgeving. Al eerder hebben we in *AN* uitgebreid aandacht besteed aan het nieuwe wetsvoorstel (zie *AN* nr. 14 en 15). In deze aflevering gaan we hiermee door. De nieuwe wetgeving lijkt ingegeven door gebrek aan vertrouwen in accountants. De wetgever reageert daarop door vertrouwen te organiseren en af te dwingen. In drie artikelen gaan we hierop in. Joost Groeneveld blikt terug en kijkt vervolgens naar 'de nieuwe accountant' en welke vaardigheden er nu in de controlepraktijk bij komen, Jan Wietsma gaat in op de managementconsequenties voor met name kleinere kantoren. Hoe kunnen zij in de toekomst hun dienstverlening, inclusief het uitvoeren van controleopdrachten, veilig stellen? Ten slotte gaat Fouk-Khan Tsang in op de ICT-gevolgen die de nieuwe wetgeving kan gaan krijgen.

zijn vaak lucratiever en vaak interessanter. Controle een restpost? De huisaccountant een deuropener? Hoe ervaart de onderneming zijn toegevoegde waarde? Welke eisen stelt de onderneming aan haar accountant? Welke druk kan de onderneming op de controlerende accountant uitoefenen met de hefboom van alternatieve, lucratieve en boeiende werkzaamheden?

Ontsoeking

In de jaren tachtig werd gesproken en ge-

schreven over de 'ontsoeking' van de accountant. De accountant kwam van zijn voetstuk en werd een gewoon mens. De bewegingen van professionalisering en ontsoeking deden zich min of meer gelijktijdig voor. Het is verleidelijk om te denken

dat tussen beide fenomenen een samenhang bestond. Zoals ik destijds schreef, zwakte Bindenga – in relatie tot accountancy – het begrip 'commercie' af tot 'een plicht voor de continuïteit van de functie'. Ik vreesde in 1988 dat de opvattingen in de samenleving zouden gaan afwijken van wat accountants over zichzelf denken. Ik vrees in 2004 dat de samenleving gelijk heeft gekregen: ook de commerciële accountant doet het om geld.

dat tussen beide fenomenen een samenhang bestond. Zoals ik destijds schreef, zwakte Bindenga – in relatie tot accountancy – het begrip 'commercie' af tot 'een plicht voor de continuïteit van de functie'. Ik vreesde in 1988 dat de opvattingen in de samenleving zouden gaan afwijken van wat accountants over zichzelf denken. Ik vrees in 2004 dat de samenleving gelijk heeft gekregen: ook de commerciële accountant doet het om geld.

Regelgeving

Met de wetgeving in de jaren zestig kreeg het Nederlandse accountantsberoep bescherming en alleenrecht op accountantscontrole, vergezeld van de verplichting voor grote ondernemingen om hun jaarrekening te laten controleren. Tegelijkertijd werd de verplichte inhoud van de jaarrekening geregeld. Tot die tijd was bedrijfseconomie voor accountants in de opleiding een hoofdvak. Voor de NIVRA-opleiding werd dit in de jaren tachtig afgezwakt tot basisvak. Het eertijds bestaande vak 'Waarde en Winst' vergroeide via 'Financial Accounting' tot 'Externe Verslaggeving'. Het behoeft geen toelichting dat in het laatstgenoemde vak niet bedrijfseconomie maar regelgeving een hoofdrol speelt. Hierbij heeft de vraag naar inhoud plaats gemaakt voor de vraag naar vorm. De postdoctorale opleiding verdween intussen uit het Academisch Statuut.

Toezicht

Limberg beschreef met zijn vertrouwenstheorie de functie en plaats van de accountant: vertrouwensman van het maatschappelijk verkeer. Met een correctie werd dit

later vertrouwensman *in* het maatschappelijk verkeer. Werd toen de afstand en de onafhankelijkheid van de accountant al kleiner? Met agency-theorie kreeg de accountant zijn plaats tussen accountant en accountee. Nu, in 2004, met de voorgestelde Wet Toezicht Accountantsorganisaties (WTA) kan worden vastgesteld dat vertrouwen ontbreekt. En als het er is, speelt het geen bijzondere rol. De accountant wordt onder toezicht geplaatst. De ontwikkeling van vertrouwenstheorie tot toezicht heeft zich in de jongste generatie voltrokken. Mijn conclusie zou zijn dat het accountantsberoep zijn eigen professionaliseringsproces niet goed heeft opgevangen.

Ondernemers

Een andere conclusie kan zijn dat het accountantsberoep 'volwassen' is geworden in de zin dat accountancy nu een beroep is als elk ander. Geen bijzondere vertrouwensclaims en geen bijzondere aansprakelijkheid; het eigen Instituut wordt van een aantal lastige verantwoordelijkheden bevrijd. Voor accountants wordt een aantal zaken een stuk eenvoudiger. Natuurlijk, er zijn nieuwe regels voor kwaliteit, transparantie en controleerbaarheid. De uitvoering daarvan kost tijd en geld. Maar regels bieden houvast en beperken de eigen verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid. Commercie hoeft niet meer gesluierd door het leven te gaan. Accountants zijn tenslotte gewone ondernemers geworden.

Relatieve onafhankelijkheid

Wat nu nieuw wordt geregeld, is dat ene specifieke accountantsproduct: controle van uitkomsten van accounting. De vereiste onafhankelijkheid brengt voortaan met zich dat controle en advies worden gescheiden. Die scheiding is niet absoluut. Een accountant mag adviseren als het maar niet de eigen controle-cliënt is en als voldoende tijd aan controle-werkzaamheden wordt besteed zodat de controle-vergunning behouden blijft. Hij kan de controle-cliënten van zijn collega's adviseren. Dat op dit terrein allianties zullen worden gevormd, ligt eigenlijk voor de hand. Controle hoeft zelfs niet de hoofdtaak te zijn van de controlerende accountant. Zou accountantscontrole als zelfstandig beoefend beroep nog een kans hebben? Is in die zin een accountantskantoor nog denkbaar?

Mijn conclusie zou zijn dat het accountantsberoep zijn eigen professionaliseringsproces niet goed heeft opgevangen.

Inmiddels gaat de IASB de toekomst in met fair value-toepassingen en impairment-tests; nauwelijks of niet producten van accounting.

Deskundigheid

Wat ook nieuw wordt geregeld, is het object van accountantscontrole: de jaarrekening. Van accounting (IAS) naar reporting (IFRS). Van oudsher bestaat de jaarrekening uit de balans en de resultatenrekening met de respectieve toelichtingen. Voor balans en resultatenrekening werden waarde en winst uitkomsten van de toe te passen regelgeving. Na vervangingswaarde en inflation-accounting werden het historische cijfers. Inmiddels gaat de IASB de toekomst in met fair value-toepassingen en impairment-tests. Dat zijn nauwelijks of niet producten van accounting. Vooral impairment laat zich niet door aansluiting met een

boekhoudkundig informatiesysteem controleren. Het realisatiebeginsel biedt hierbij geen houvast. Gaat de controlerende accountant – om een verklaring te kunnen geven – hier binnen het kader van de controle-opdracht toch zichzelf adviseren? Het voorschrijft dat het kantoor voorziet in de mogelijkheid tot het inwinnen van vaktechnisch advies bij een aangewezen deskundige zou op dit terrein van groot belang kunnen zijn. ●

*Directeur Wingman Business Valuers B.V.,
Dordrecht/Leidschendam*

¹ Groeneveld J.G., *Professie en commercie in het vrije accountantsberoep*, De Accountant nr. 11/juli/augustus 1988